

Suomen luonnonsuojeluliiton Nokian yhdistys ry.
c/o puheenjohtaja Timo Lepistö
Aaroninkatu 14
37130 Nokia
nokianluonto@gmail.com

27.8.2020

Drno NOK/1689/2019

KAUPUNKIKEHITYSLAUTAKUNNALLE

MIELIPIIDE KAUPUNGIN STRATEGISEN YLEISKAAVAN OSALLISTUMIS- JA ARVIOINTISUUNNITELMAAN

Kiitämme lausuntopyynnöstä. Nokian luonto ry:n nimi on vahvistettu muotoon Suomen luonnonsuojeluliiton Nokian yhdistys ry., josta käytämme lyhennettä SLL Nokia.

Strategisen yleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma on laadittu yleiskaavan suunnittelusta maankäyttö- ja rakennuslaissa ja asetuksissa (MRL ja MRS) määrätyillä tavoilla. Kaavoituksen lähtökohtana osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS) esitellään kaupungin yleistiedot, tulevaisuuden asukas- ja työpaikkojen ennusteet sekä maakuntakaavan ja yleis- ja asemakaavojen tilanteet.

OAS:ssa esitellään suunnitelma kaavoituksen osallistumisen ja vaikutusten arvioinnin järjestämiseksi kaavoitustyön edistyessä. Suunnitelmassa on kuvattu myös yleiskaavan yhteistyötahot ja aikataulun luonnehdinta. Suunnitelmassa mainitaan, että strategisen yleiskaavan suunnittelu laaditaan kokonaisuutena kattaen kunnan eri osa-alueet ja yhdyskuntarakenteen tarpeet.

Olemme vuosien aikana aiemmissa maankäyttöä koskeneissa lausunnoissamme toivoneet maankäytön kokonaisvaltaista tarkastelua ja suunnittelua. Pidämme tärkeänä sitä, että tämä on otettu käyttöön strategisen yleiskaavan valmistelussa.

Lausumme strategisen yleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta seuraavaa:

- Keskitymme suunnitelman ja kaavoituksen tavoitteiden luontoon ja ympäristöön kohdistuvien vaikutuksen ja seurausten tarkasteluun.
- esitämme täydennyksiä luonnon monimuotoisuuden huomiointia koskeviin tavoitteisiin. Erityisesti korostamme luonnon monimuotoisuuden nykyvauhdin häviämisen taittumista edellyttäviä toimia.

1. STRATEGISEN YLEISKAAVAN TAVOITTEET

Suunnitelman aluksi esitetään strategista yleiskaavaa koskevat tavoitteet, joita ovat yhdyskuntarakenteen ja maankäytön ohjaavuus ja yhteiskunnan eri toimintojen yhteensovittaminen. Suunnitelmassa esitellään tulevan kehityksen periaatteet ja osoitetaan alueet kaavoituksen, suunnittelun ja muun maankäytön perustaksi.

Lainaus suunnittelutekstistä:

”Strategisen yleiskaavan tarkoituksena on:

- ohjata kaupungin maankäytön suuria linjoja
- osoittaa kaupungin tulevaisuuden tahtotila
- tukea kaupungin strategisia linjauksia.

Yleisesti suunnittelun keskeisiä tavoitteita ovat kestävän kehityksen mukainen ja taloudellisesti järkevä taajamarakenne, monipuolisten ja vetovoimaisten asumismahdollisuuksien ja viihtyisän ja turvallisen elinympäristön muodostaminen sekä elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaaminen.”

Mielestämme monet luetellut tavoitteet ovat toisilleen vastakkaisia ja ristiriitaisia. Elämme todellisuudessa, jossa Suomessa ylitettiin maapallon luonnonvarojen vuosittaiset resurssit jo 5.4. Käytämme siis kolmessa kuukaudessa luonnonvarat, joiden pitäisi riittää koko vuodeksi. Maailman ylikulutuspäivä on 20.8., jolloin maapallon luonnonvarojen vuosittaiset resurssit ylitetään. Uusiutumattomien luonnonvarojen käytön vähentäminen ja lopettaminen, kunnan ekologisen selkärepun keventäminen ja hiilineutraalin kunnan tavoitteiden tulee näkyä suunnittelun ja päätöksenteon ohjenuorina.

Tavoitteeksi on asetettu kaupungin tulevaisuuden tahtotilan osoittaminen. Ajatus on sinällään kuntalaiselle vaikeasti hahmottava. ”Tahtotilan” hyväksymisellä ilmeisesti tavoitellaan kuntalaisilta kollektiivista hyväksyntää yleiskaavassa laadittaville suunnitelmille ja kaavamääräyksille. Onko ”tahtotila” epäämässä kriittistä keskustelua? Pidämme avointa demokraattista ja moniäänistä ilmapiiiriä keskustelua rajoittavaa ”tahtotilaa” toimivampana.

Tavoitteissa ”vetovoimaiset asuinalueet” tarkoittanee suunniteltuja rantojen virkistyskäyttöä ja rantojen asuinkaavoitusta.

Yleiskaava on oikeusvaikutteinen ja laillisesti sitova, joten se määrää maankäyttöä käytännössä koko voimassaoloaikansa. Näin ollen on tärkeää, että yleiskaava laaditaan osallisia kuullen. Luontoon ja ympäristöön kohdistuvat vaikutukset tulee arvioida ja huomioida. Kaikkien maankäytön toimintojen tulee olla harkittuja ja perusteltuja.

Maakuntakaavan tasolla painotetaan taajamarakenteiden vahvistamista. Tästä huolimatta suunnittelussa ja päätöksenteossa on tärkeää kiinnittää samalla huomiota maaseudun elinkelpoisuuteen. Haja-asutusalueille kuuluvat samat kehitysmahdollisuudet ja tavoitteet kuin taajama-alueille. Esimerkiksi kyläkoulujen ja muiden palvelujen säilyminen ovat elintärkeitä.

Haja-asutusalueiden koulut ja muut palvelut ovat kuntien parhaita vetovoimatekijöitä luonnontilaisen luonnon, metsäalueiden ja helposti tavoitettavien rakentamattomien ja vapaiden rantojen ohella.

2. SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

OAS:n suunnittelua määräävät MRL:n ja MRS:n pykälät. Lisäksi kaavoituksen suunnittelua ohjaavat Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) määräykset, jotka perustuvat kansainvälisiin sitoumuksiin ja sopimuksiin. Sitoumukset velvoittavat Suomessa maan hallitusta, kuntia ja kaikkia maankäytön toimijoita.

Lainaus:

”Keskeisimmät valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin liittyvät kansainväliset päätökset ovat:

- YK Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda 2030
- Pariisin ilmastopöytäkirja (SopS 75/2016)
- YK Habitat III – Uusi kaupunkikehitysohjelma
- Biologian monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (SopS 78/1994)
- Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskeva yleissopimus (SopS 19/1987)
- Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus (SopS 10/1992)
- Eurooppalainen yleissopimus arkeologisen perinnön suojelusta (SopS 26/1995)
- Eurooppalainen maisemayleissopimus (SopS 14/2006) ”

Suomi on sitoutunut kansainväliseen sopimukseen luonnon monimuotoisuuden häviämisen pysäyttämisestä vuoteen 2020 mennessä. Tämä on ollut tiedossa 10 vuotta. Tiedämme, että tästä tavoitteesta olemme pahasti jäljessä. Siitä huolimatta tämä ei näy juuri millään tavoin Nokian kaupungin toiminnassa. Suunnitelmasta käy ilmi, että kaupungille on teetetty useita luontoselvityksiä, mikä on hyvä. Maankäyttöön laadituissa visioissa, strategioissa ja muussa suunnittelussa monimuotoisuuden säilymisen tavoitteet näyttävät toisarvoisilta. Tämä on vakava puute.

Biologisen monimuotoisuuden häviäminen ei ole mielipidekysymys vaan fakta. Se on yhtä vakava kriisi kuin ilmastonmuutos. Siitä pitää meidän kaikkien ja erityisesti kunnan päättäjien olla huolissaan.

Kaupungille on määritelty kärkitavoitteet. Niiden joukossa tulee olla luonnonsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden säilymisen tavoitteet.

Tämän tulee näkyä myös Ekologisen Nokian strategisen yleiskaavan vastuullisissa tavoitteissa ja suunnittelussa. Suunnitelmassa mainittu kestävä kehityksen ylimalkainen teema ei riitä suojelemaan köyhtyvää ja häviävää luontoa ja tämä on nähty jo 30 vuoden ajan.

* Esitämme, että OAS:n tavoitteisiin lisätään määräys, jossa kaavoituksessa osoitetaan suojeltaviksi selvitysten perusteella arvokkaiksi biologisin perustein arvioidut luontokohteet, metsät ja merkittävien eliölaajien elinympäristöt suojavyöhykkeineen.

* Esitämme, että nykyiset yhtenäisinä säilyneet metsäalueet säilytetään pirstomattomina. Pirstoutumisen tiedetään olevan suurin lajiston taantumisen aiheuttaja.

* Esitämme jäljellä olevin metsäkohteiden säilyttämistä viihtyisinä ja luonnontilaisina virkistysalueina, joille on osoittautunut olevan ennen näkemätöntä tarvetta. Jotta luonnonsuojelun tavoitteet toteutuu, virkistyskäyttöä tulee ohjata luonnonsuojelun ulkopuolelle merkittävillä reiteillä.

* Esitämme eri luontotyyppien rannoille suojelun alueita. Esimerkiksi ravinteisten järvien rantoja ei vielä suojeltu.

Huolimatta siitä, että kunnan visiot ja strategiat perustuvat laillisiin päätöksiin, mielestämme

rantojen käytön visio ja suunnitelmat rantojen rakentamiseksi ovat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja samalla kestäväen maankäytön vastaisia. Rantojen käytön vision mukaan kunnan viimeiset arvokkaat lehdot ja pienialaiset suojelualueet esitetään lyhytnäköisesti tuotteistettaviksi matkailu- ja virkistyskäyttöön. Tämä on ristiriidassa kunnan kestäväen kehityksen tavoitteiden mukaisen suunnittelun ja maankäytön kanssa.

3. MAAKUNTAKAAVATILANNE

Suunnitelmassa huomioidaan Nokiaa koskevat Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 suunnitelmat ja päätökset. Strateginen yleiskaava on suunniteltu samalle ajanjaksolle.

Maakuntakaava painottuu yhdyskuntarakenteen, liikenteen, teollisuuden ja muun infran sekä asutuksen ja vihervyöhykkeiden alueelliseen sijoitteluun, joten sen ohjeistukset tulee soveltuville osin huomioida strategista yleiskaavaa laadittaessa.

Strategissa yleiskaavassa tulee huomioida Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 osoitetut muinaisjäännösalueet sekä kulttuuriset- ja arvokkaat maisema-alueet ja rakennetut kulttuuriympäristöt. Rantojen käytön osalta maakuntakaavassa suositellaan rakentamattomien rantojen jättämistä vapaiksi.

On selvää, että maakuntakaavan kartat ovat yleisluonteisia, suurpiirteisiä ja summittaisia. Maakuntakaavaa varten ei laadita yksityiskohtaisia maiseman, luonnon tai muita vaikutusten arviointeja. Suunnitelmien kohdekohtaisten vaikutusten arvioinnin puuttuminen ja esimerkiksi tiesuunnittelun välttämättömien liikennelaskelmiin perustuvan arvioinnin puuttuminen näkyy maakuntakaavassa asioiden prioriteettien perspektiivin hämärtymisenä. Tämä tuottaa luonnon ja ympäristön kannalta kestävättömiä kaavamääräyksiä.

Esimerkkinä mainittakoon Kahtalammin ja Harjuniityn välille Nokianvirran yli osoitettu tieyhteyden tarve. Tien on osoitettu menevän Nokianvirran yli, ilmeisesti siltaa pitkin ja liittyvän pohjoisessa Haaviston tien Haaviston luonnonsuojelualueen läntisessä kyljessä. Maakuntakaavan suunnitteluvaiheessa tiestä ei tehty luontoon tai maisemaan kohdistuvien vaikutusten arviointia. Samoin jäi tekemättä arvio Haaviston luonnonsuojelualueelle liikenteestä aiheutuvista seurauksista. Välttämättömät sillan tarpeen osoittavat liikennelaskelmat, mahdolliset käyttäjät ja muut selvitykset on myös jätetty tekemättä.

Suunnittelun aikana kyseisestä tievarauksesta jätettiin maakuntahallitukselle mielipiteitä ja lausuntoja tien ja sillan yllä kuvatuista puutteista ja vaikutuksista. Nämä jätettiin huomioimatta. Tässä näkyy maakuntakaavan infrapainotteisuus luonto- ja maisema-arvojen kustannuksella.

Jos edellä mainitut liikennelaskelmat, arviot mahdollisesta käyttäjäkunnasta, arviot vaikutuksista luontoon ja arvio sillan maisemaa rikkovasta vaikutuksesta olisi tehty, sillan tarve olisi osoittautunut perustelemattomaksi. Haaviston luonnonsuojelualueen (Nokian vanhimman luonnonsuojelualueen) arvon mitätöityminen on lyhytnäköistä, kestävättöä ja yhteisen luonnonperintömme arvoa alentavaa toimintaa. Esitetyt liikenteen määrän ja ilmastovaikutuksen perusteita ei myöskään ole olemassa. Suomen järvet ja joet olisi katettu silloilla, jos Nokianvirran yli menevän sillan tarpeen perustelut olisivat rakentamisen kriteereinä.

Huomautamme, että maakuntakaavan määräyksissä muun muassa Siuron Hakavuori geologisine arvoineen, pähkinälehtoineen ja edustavine vanhoine metsineen on osoitettu asuinrakentamiseen. Tässä on toinen maakuntakaavan perspektiivivirhe.

Maakuntakaava ei ole oikeusvaikutteinen, joten sen kaavamääräykset ovat suosituksenomaisia. Sellaisina ne tulee strategisessa yleiskaavassa ottaakin.

4. YLEISKAAVATILANNE

Selityksessä on esitetty yleiskaavan tavoite:

”Yleiskaavan keskeinen tavoite on määritellä kaupungin tahtotila siitä, minne rakennetaan ja missä palvelut ovat. Yleiskaavatyön käynnistäminen kertoo kaupungin tahtotilan siitä, että tavoitteena on tulevaisuudessakin olla kasvukunta.

Strategisen yleiskaavan tavoitteena on vastata tulevaisuuden asumisen, työnteon ja liikkumisen muuttuvaan toimintaympäristöön tavoittelemalla rohkeasti uusia rakentamisen malleja, muotoja ja toimintatapoja.”

Tavoitteet ovat mielestämme hyvät, kunhan kasvun edellyttämää maankäyttöä ei tehdä luonnon kustannuksella.

Yleiskaavan pohjatiedoissa todetaan kaavoituksen perustuvan 4.000 asukkaan vuosittaiseen kasvuun. Kaupungin strategiassa varaudutaan yhden prosentin asukasmäärän kasvuun vuoteen 2040 mennessä.

Suunnitteilla olevan strategisen yleiskaavan asuinrakentamisen painopiste säilyy itä-länsi- ja Nokianvirran akselin suuntaisena vyöhykkeenä kunnan pohjoisosassa. Tällä tuetaan olemassa olevien palvelujen ja julkisen liikenteen käyttöä. Sen käänköpuolella suunnitelma kaventaa tavoitetta haja-alueiden elinvoimaisuuden säilymisestä. Paikallista asutusta pitää voida kehittää muuallakin kuin Harjuniityssä, Kohmalassa, Siurossa, Linnavuorella ja Tottijärvellä.

Kaavasunnitelmasta ilmenee, että kaupungilla on toteutumattomia yleiskaavojen kaavavarauksia yhteensä 258 hehtaaria, joista noin 2/3 on Harjuniityssä. Muut kohteet sijaitsevat Tottijärvellä, Sammalistossa ja Kohmalassa.

Yleiskaavaa laadittaessa on huomioitava, että Nokianvirran ympäristö sekä Kuloveden rannat ovat luonnon monimuotoisuuden ja maaperän ravinteisuuden kannalta kunnan arvokkaimpia alueita. Nyt suurin rakentamisen paine näyttää suuntautuvan Nokianvirran pohjoispuolelle kunnan ravinteisimmille alueille. Pidämme tätä lähtökohtaisesti ristiriitaisena.

Nokianvirran ympäristön entisiä jalopuumetsiä ja orkidealehtoja on tuhoutunut vuosisatojen ja -tuhansien aikana peltoviljelyn ja rakentamisen seurauksena. Niistä on vielä rippeitä jäljellä Nokianvirran viettorinteilla, Hakavuorella ja Intianlahden muinaisuomalla sekä Koskenmäessä ja Taivalkunnassa ja siellä täällä haja-alueilla. Nokianvirran rannat ovat myös Nokian vanhinta kulttuurimaisemaa, jonka asutushistoria ulottuu aina 1500-luvulle.

Ravinteisen maaperän tuottamat pähkinäpensaslehdot sekä kosteat, tuoreet ja kuivat lehdot ja luonnontilaisen kaltaiset vanhat metsät tulee kaavoitettaessa osoittaa suojeltaviksi alueiksi. Tämän lisäksi eri puolilla kuntaa on arvokkaita kallioalueita ja niiden aluslehtoja ja vanhoja metsiä muun

muassa Taivalkunnassa Römövuorella.

Keskustaa koskevassa suunnitelmassa todetaan, että voimavaroja keskitetään keskustan rakentamiseen ja tiivistämiseen ja kerrostalorakentamiseen. Yhdymme suunnitelman toteamaan, että rakennettujen korttelien tiivistäminen ja kerrosrakentaminen ovat ekologista ja taloudellista rakentamista. Esimerkiksi koko matala ydinkeskusta voitaisiin rakentaa Härkitien uuden rakentamisen malliin.

Rantojen monimuotoinen hyödyntäminen tulee vastaan tässäkin suunnittelussa. Se herättää kysymyksen, milloin tulee maakunnallisesti merkittävien rantojen suojelun vuoro rantaluonnon säilymiseksi?

Strategisessa yleiskaavassa huomioidaan myös liikenteen järjestäminen sekä tuotannon ja työpaikka-alueiden sijainti.

Yleiskaavalla katsotaan tarpeet osoittaa aluevarauksia maaseudun elinkeinojen kehittämiseen sekä maa-ainesten ottamiseen. Viimemainittuun toteamme, että vaihtamalla betonirakentaminen puuhun maa-ainesten varausten tarvetta voidaan olennaisesti minimoida. Maa-ainekset ovat uusiutumattomia luonnonvaroja. Niiden varannon hupenemista tulee tarkastella kymmenvuosittain esimerkiksi vuodesta 1880 ja verrata lukuja rakennuskantaan ja päällystettyjen teiden määrään. Mielestämme kiviaineksia käytetään lyhytnäköisesti siihen nähden, että niiden syntymiseen kuluu miljardeja vuosia.

5. LUONTO

Kunnan luontoa tyydytään kuvailemaan niukasti muutamalla kappaleella. Suunnitelmassa todetaan olemassa olevat suojeluverkostot, virkistysalueet ja metsät. Luontotietojen todetaan olevan hyvällä tasolla väitettä sen tarkemmin avaamatta.

Luonnon esittelystä puuttuvat kunnan uhanalaisten lajien esiintymien tilanne ja kunnan uhanalaisten luontotyyppien määrä ja tilanne. Näiden tulisi olla suunnittelun perustana.

Kaupungille on hyväksytty ohjelma luonnon monimuotoisuudesta, joka sanotaan vietävän valmisteilla olevan yleiskaavan kartalle. Sen suojelullinen sitovuus koskee vain nykyisiä luonnonsuojelualueita, mutta ohjelmaan sisältyvillä muilla alueilla ei ole minkään lain turvaa. Tämä on suuri uhka ja ongelma. Luonnon monimuotoisuuden ohjelmassa olevien kohteiden status on luottamushenkilöiden muutettavissa esimerkiksi strategisessa yleiskaavassa. Kunnan luottamushenkilöiden tekemät päätökset ovat seuraavien luottamushenkilöiden muutettavissa.

Vasta luonnonsuojelulain mukainen hakemus ja ympäristöviranomaisten päätös antaa monimuotoisuusohjelman kohteille turvan.

* Ehdotamme, että ohjelman kohteet merkitään kartalle määräyksellä sl ja kohteille haetaan suojelustatus. Lisäksi monimuotoisuusohjelmaa on tarpeen täydentää ja päivittää. Kaavoitusalueen vanhoille ja lajistollisesti arvokkaille metsille on haettavissa METSO-metsiensuojelurahoitusta.

Huomautamme, että luonnon monimuotoisuusohjelmaa laadittaessa sidosryhmiä tai ainakaan SLL Nokiaa ei kuultu. Tällainen toiminta on vakava puute demokraattisessa päätöksenteossa. SLL

Nokialla on useita ammattimaisia luonto- ja lajiharrastajia, joilla olisi ollut paljon annettavaa luonnon monimuotoisuusohjelmaan.

Suunnitelmassa todetaan, että Kaupunkikehityspalvelut on tuottanut lukuisia selvityksiä, joissa mukana on myös luontoselvityksiä. Suunnitelmasta ei käy ilmi, miten ne aiotaan ottaa huomioon strategista yleiskaavaa laadittaessa. On välttämätöntä, että luontoselvitysten sisältö ja suositukset otetaan huomioon yleiskaavaa laadittaessa.

Luonnonympäristön ja ekosysteemipalvelujen osalta sanotaan selvittävän luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat alueet ja ekologiset yhteydet.

6. VUOROVAIKUTUS JA OSALLISTUMINEN

Suunnitelmassa todetaan, että strategisen yleiskaavan keskeisin vuorovaikutus tapahtuu valmisteluvaiheessa.

Rakennemallivaihtoehdot tehdään laajassa vuorovaikutuksessa vuoden 2020 aikana. Tätä varten laaditaan mallinnuksia ja vaihtoehtoja karttoineen työn pohjaksi.

Suunnitelman mukaan tavoitteena on järjestää useita alueellisia esittelytilaisuuksia ja yleisöiltoja, mitä pidämme tärkeänä. Haja-alueiden kuntalaistenkin pitää tuntea itsensä osallisiksi.

Pidämme tärkeänä, että kyseisiin tapahtumiin osallistuvat kaavoittajan edustajien lisäksi kaupunkikehityksen johtoryhmän ja kaupunkikehityslautakunnan vastuulliset henkilöt. He ovat kaupungin strategioiden, rantojen käytön vision ja muiden visioiden takana. Heidän on rohjettava tulla keskustelemaan suunnitelmistaan kasvotusten kuntalaisten kanssa.

Esitämme, että ylläkerrotut esityksemme kirjataan strategisen yleiskaavan osallistumis- ja arviointi suunnitelmaan.

Nokialla 27.8.2020

SLL Nokia ry:n hallituksen puolesta

Timo Lepistö
SLL Nokia, puheenjohtaja

Kaija Helle
SLL Nokia, sihteeri